

KOHTUJURISTI ETTEPANEEK

L. A. GEELHOED

esitatud 16. septembril 2004¹

menetluses tugineb üks pooltest patendi kehtivusele või tühisusele.

I. Sissejuhatus

1. Oberlandesgericht Düsseldorf esitas käesolevas kohtuasjas küsimuse 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades² (edaspidi: „konventsioon”) artikli 16 punkti 4 tõlgendamise kohta. See säte annab teatud juhtudel ainupädevuse selle osalisriigi kohtutele, kus patendi hoiulevõtmist või registreerimist taotletakse või kus see on toimunud või kus see loetakse toimunuks.

2. Täpsemalt küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas ainupädevus eksisteerib ainult patendi tühistamiseks esitatud (*erga omnes* mõjuga) hagi puhul või ka siis, kui patendiomaniku õiguse rikkumist käsitlevas

3. Kostja võib patendist tulenevate õiguste rikkumist tuvastavas menetluses väita, et patent on tühine. Ka hageja võib menetluses, milles palutakse tuvastada, et patendiomaniku õigusi ei ole rikutud, väita, et patent on kehtetu või tühine ja seega ei ole patendist tulenevate õiguste rikkumist toime pandud. Põhikohtuasja esemeks on teisenä mainitud olukord. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib eelkõige, kas sellel on tähtsust, et asja lahendav kohus peab tühisuse või kehtetuse vastuväidet põhjendatuks, ja kas on tähtis hetk, mil see vastuväide menetluses esitati.

4. Artikli 16 punkt 4 moodustab erandi konventsiooni artiklis 2 kehtestatud põhimõttest. Vastavalt sellele artiklile võib kostjat, kelle elu- või asukoht on ühes osalisriigis, kaevata tema kodakondsusest hoolimata selle osalisriigi kohtusse. Selle artikli aluseks on õiguspõhimõte *actor sequitur forum rei*. Seega on artikli 2 eesmärk kostja õiguste kaitsmine. Vastavalt Euroopa Kohtu väljakuulunud praktikale tuleb artikli 2 põhimõtte

1 — Algkeel: hollandi.

2 — EÜT 1972, L 299, lk 32, vahepeal muudetud konventsiooni koondversioon asub EÜT 1998, C 27, lk 1.

üldise iseloomu tõttu tõlgendada sellest tehtavaid erandeid kitsalt.³

5. Seevastu artikli 16 punkti 4 lai tõlgendamine on kasulik õiguskindlusele ning see vähendab ohtu, et tehakse üksteisele vasturääkivaid otsuseid. Siis on alati vaid samal kohtul pädevus otsustada patendi kehtivuse üle. Veel olulisem on, et artikli 16 punkti 4 ei ole soovitatav tõlgendada nii, et hageja otsus esitada tühistamishagi või hagi, millega palutakse tuvastada patendiomaniku ainuainuõiguse rikkumise puudumine, oleks kohtualluvuse seisukohast määrav. Võimaluse piires peaks olema välistatud meelepärase kohtualluvuse valimine (*forum shopping*).

II. Õiguslik, faktiline ja menetluslik raamistik

6. Konventsiooni artiklis 2, mis paikneb II jaotise 1. jaos pealkirjaga „Üldsätted”, on sätestatud:

„Konventsiooni sätete kohaselt kaevatakse isikud, kelle alaline [elu- või] asukoht on osalisriigis, selle riigi kohtutesse nende kodakondsusest hoolimata. [...]”. [täpsustatud tõlge]

3 — Vt nt 27. septembri 1988. aasta otsus kohtuasjas 189/87: Kalfelis, EKL 1988, lk 5565, punkt 19) ja hilisem 10. juuni 2004. aasta otsus kohtuasjas C-168/02: Kronhofer, EKL 2004, lk I-6009, punktid 12–14).

7. Konventsiooni artikli 16 punkt 4, mis asub II jaotise 5. jaos pealkirjaga „Ainupädevus”, sätestab: „Alalisest asukohast olenemata on ainupädevad järgmised kohtud: menetluste puhul, mis seonduvad patentide, kaubamärkide, disainilahenduste või muude selliste hoiuleandmisele või registreerimisele kuuluvate õiguste registreerimise või kehtivusega, selle osalisriigi kohtud, kus hoiulevõtmist või registreerimist taotletakse, kus see on toimunud või kus see loetakse toimunuks rahvusvahelise konventsiooni kohaselt”.

8. Konventsioon asendati seejärel nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrusega (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades.⁴ See määrus ei ole rakendatav käesoleva kohtuasja puhul, kuna seda kohaldatakse vaid pärast selle jõustumist 1. märtsil 2002 alustatud menetluste ja koostatud ametlike dokumentide suhtes; ja sellega ei ole käesolevas asjas tegemist.

9. Eelotsusetaotlus on esitatud Gesellschaft für Antriebstechnik mbH & Co. KG (GAT)

4 — EÜT L 12, lk 1. See konventsioon kehtib veel Taani Kuningriigis.

(hageja), asukoht Alsdorf, ning Lamellen und Kupplungsbau Beteiligungs KG (LuK), asukoht Bühl, vahelises kohtuvaidluses. Pooled on konkureerivad ettevõtjad autotööstuse tehnoloogia valdkonnas.

10. Hageja püüdis saada AS Ford-Werkelt, asukoht Köln, lepingu mehaanilise vedruamortisaatori tarnimiseks. Kostja väitis, et hageja rikub sellega kaht tema nimele registreeritud Prantsuse patenti. Selle peale esitas hageja Landgericht Düsseldorfile hagi, milles palus tuvastada, et kostja ei saa tugineda Prantsuse patentidest tulenevatele õigustele, ning väitis, et need patendid on tühised või kehtetud.

11. Landgericht Düsseldorf leidis, et tal on rahvusvaheline pädevus lahendada hagi, mis käsitleb Prantsuse patentidest tulenevate õiguste rikkumist. Ta leidis, et tema pädevuses on samuti teha otsus vaidluse suhtes, mis puudutab kõnealuste patentide väidetavat tühisust või kehtetust. Vastavalt Euroopa Kohtule esitatud eelotsusetaotlusele tugines ta artikli 16 punkti 4 kitsale tõlgendusele, mis on oluline selleks, et vältida olukorda, milles kohus kaotaks oma pädevuse, kui patendist tulenevate õiguste rikkuja, kelle vastu on nõue esitatud, väidab, et patent on tühine.

12. Landgericht jättis hageja hagi rahuldamata ning otsustas, et asjaomased patendid vastavad patentsuse tingimustele. Hageja esitas seepeale apellatsioonkaebuse Oberlandesgericht Düsseldorfile. Apellatsioonikohtu menetluse raames esitas Oberlandesgericht punktis 2 nimetatud küsimuse.

13. Eelotsusetaotluses viitab Oberlandesgericht sellele, et sõltumata valitud lahendusest jääb alles vastandlike otsuste tegemise oht. Samal ajal peab see kohus oluliseks, et patentide väljaandmine on riigi suveräänne tegevus ja kõige parem oleks seda kontrollida asjaomase liikmesriigi kohtul, mitte välisriigi ametivõimul. Oberlandesgericht Düsseldorf arvates on konventsiooni artikli 16 punkti 4 eesmärk just see.

III. Euroopa Kohtule esitatud märkused

14. Põhikohtuasja kostja (LuK), Saksamaa, Prantsuse ja Ühendkuningriigi valitsus ning komisjon esitasid Euroopa Kohtule märkusi. 14. juulil 2004 toimus Euroopa Kohtus kohtuistung selles kohtuasjas. Istungil esitas

ka põhikohtuasja hageja (GAT) oma seisukohta.

15. Euroopa Kohtus esindatakse menetluses kolme üksteist välistavat seisukohta. Euroopa Kohus peab seejärel otsustama, milline neist kolmest lähenemisviisist ühtib konventsiooni artikli 16 punkti 4 sõnastuse ja eesmärkidega kõige paremini.

16. LuK ja Saksamaa valitsus esindavad konventsiooni artikli 16 punkti 4 kitsast tõlgendust. Nad on seisukohal, et artikli 16 punkt 4 on kohaldatav patendi kehtivust puudutava õigusliku vaidluse puhul vaid siis, kui see vaidlus on põhinõude osa. Nad vaidlevad vastu seisukohale, et patendi kehtivuse ja rikkumise küsimusi ei tohi üksteisest eraldada; niisugune lähenemine ohustaks tõsiselt tasakaalu konventsioonist tulenevate erinevate pädevuste vahel. See lähenemine viiks selleni, et peaaegu kõigi patendist tulenevaid õigusi puudutatavate asjade suhtes kehtiks artiklist 16 tulenev ainupädevus.

17. Sellega võetaks pooltelt õigused, mis tulenevad konventsiooni artiklist 2 (kostja elu- või asukohajärgne kohus), aga ka artikli 5 punktides 3 ja 5 ning artikli 6 punktist 1. Lisaks võiks patendiomaniik artikli 2 alusel kõik patendist tulenevate õiguste rikkumised

esitada samale kohtule (nimelt rikkumise toime pannud isiku elu- või asukohajärgse kohtule), samal ajal kui artikli 16 punkti 4 alusel võib ta pöörduda kõigi nende liikmesriikide kohtute poole, kus patent on registreeritud.

18. Prantsuse ja Ühendkuningriigi valitsus ja GAT kalduvad toetama vastupidist lähenemist. Nad astuvad tõrgeteta õigusemõistmisele kaasa aitamise huvides välja artikli 16 punkti 4 laia tõlgendamise eest.

19. Nad märgivad, et patendi välja andnud liikmesriigi kohtud on kõige enam võimelised otsustama patendi kehtivuse üle nii faktilise läheduse tõttu kui ka seetõttu, et nad on õiguslikult kõige paremini tuttavad patendi väljastamisega. Peale selle ei saa praktikas eristada küsimust patendi kehtivuse kohta küsimusest rikkumise kohta. Konventsiooni artikli 16 punkti 4 kohaldamine rikkumisega seotud hagide puhul aitab vältida vastandlikke otsuseid ja on seega õiguskindluse huvides. Lisaks ei anna selline lähenemine pooltele võimalust artikli 16 punktis 4 sätestatud ainupädevusest kõrvale hoida. Kui oletatav patendist tulenevate õiguste rikkuja esitab patendi kehtivuse vaidlustamise asemel hagi, milles ta palub tuvastada, et patendiomaniiku ainuõigust ei

ole rikutud, siis vastavalt vastupidisele lähenemisele ei kuulu hagi artikli 16 punkti 4 kohaldamisalasse. Prantsuse valitsus viitab selles suhtes P. Jenard'i aruandele⁵, milles rõhutatakse, et otsused patendi kehtivuse üle kuuluvad liikmesriikide pädevusse.

20. Komisjon esindab kolmandat, vahepealset lähenemisviisi. Ta märgib, et just nimetatud artikli 16 punkti 4 lai tõlgendamine on oma olemuselt lähem seisukohale, et kõiki vaidlusi patentide asjus tuleb menetleda selle riigi kohtus, kus patent on hoiule antud või registreeritud. Komisjon ei vaidlusta asjaolu, et selline lahendus oleks soovitav, kuid arvab ometi, et sellist lahendust ei saa tuletada artikli 16 punktist 4.

21. Siiski on oluline, et pooltel ei tohi olla võimalust konventsiooni artikli 16 punkti 4 sisuliselt mõjutada. Neil ei ole võimalust valida kohtualluvust vastavalt sellele, mida taotleti esimesena — kas kehtivuse või tühisuse tuvastamist või rikkumise tuvastamist. Käesoleva juhtumi puhul on ükskõik, kas patendi tühisuse väide esitatakse põhinõude osana või esitatakse see üksnes argumendina, mis kinnitab väidet, et rikkumist pole toime pandud. Artikli 16 punkti 4 alusel eksisteerib vaid ainult üks kohus, kes saab kehtivust või tühisust tuvastada. Kõik teised küsimused patendi kohta ei kuulu artikli 16 punkti 4 kohaldamisalasse.

IV. Hinnang

A. Raamistik: Euroopa Kohtu praktika

22. Järgnevalt viitan ma Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale, mille kohaselt tuleb konventsioonist osalisriikidele ja huvitatud isikutele tulenevate õiguste ja kohustuste võrdsuse ja ühetaolisuse võimalikult paremaks tagamiseks autonoomselt kindlaks määrata, millise tähenduse konventsioon mõistetele annab.⁶

23. Edasi peab Euroopa Kohtu tõlgendamine kaasa aitama kohtualluvuse jaotuse etteaimatavusele. Kui nõude esitaja eraõiguslikus vaidluses saab lihtsalt otsustada, millise kohtu poole ta pöördub, ja kui kostja saab lihtsalt otsustada, millisesse kohtusse võib tema vastu hagi esitada, teenib see nii õiguskaitse kui õiguskindluse huve. Kohtualluvuse eeskirjad peavad olema hästi etteaimatavad, nagu see on sätestatud määruse nr 44/2001 põhjenduses 11.

24. Euroopa Kohus on korduvalt otsustanud, et artiklit 16 kui erandit konventsiooni

5 — EÜT 1979, C 59, lk 1.

6 — Seoses konventsiooni artikliga 16 vt 5. aprilli 2001. aasta määrus kohtuasjas C-518/99: Gaillard (EKL 2001, lk I-2771, punkt 13).

artikli 2 esimese lõigu kohtualluvuse üldisest eeskirjast ei tohi tõlgendada laiemalt, kui nõuab selle eesmärki, kuna muidu võetakse sellega pooltelt võimalik kohtualluvuse valik ja neid võidakse kaevata kohtusse, mis ei ole neist ühegi elu- või asukohajärgne kohus. Viitasin sellele juba sissejuhatuses.⁷ Üldjoontes nõustun ma kohtujurist F. G. Jacobsi lähenemisega, kuivõrd ta väidab, et kitsa tõlgendamise normile ei tuleks liiga palju tähelepanu pöörata. Ta mainib oma ettepanekus kohtuasjas Gabriel⁸, et erandsättele tuleks nagu igale teisele õigusnormile anda tema õige tähendus, mis tuleb määratleda, pidades silmas õigusnormi eesmärki, sõnasust ning selle õigusakti üldist ülesehitust ja eesmärki, mille osaks kõnealune norm on.

25. Neljas lähtepunkt, millega Euroopa Kohus arvestab konventsiooni käsitlevas kohtupraktikas, on see, et peab eksisteerima võimalikult tihe seos vaidluse ja selle paiga kohtu vahel, kus kahjustav sündmus on toimunud, nii et selle kohtu pädevus on õigustatud tõrgeteta õigusemõistmisele kaasa aitamise ja menetluse nõuetekohase kujundamise huvidega.⁹

26. Neid lähtepunkte silmas pidades on Euroopa Kohus juba korduvalt tõlgendanud mõisteid, mida konventsiooni artikkel 16 kasutab. Enamus otsuseid käsitlesid artikli 16 punktist 1 tulenevat ainupädevust kinnisasjadega seotud teatavate vaidluste valdkonnas. Ainult ühel korral on Euroopa Kohus teinud otsuse artikli 16 punkti 4 kohta.

27. Otsuses Reichert ja Kokler¹⁰ viitas Euroopa Kohus sellele, et kinnisasja asukoha osalisriigi kohtute ainupädevus (konventsiooni artikli 16 punkt 1) on põhjendatud sellega, et need kohtud on oma ruumilise läheduse tõttu kõige paremini võimalised hankima asjaolude kohta informatsiooni ning kohaldama kehtivaid norme ja tavasid. Kinnisasja asukoha riigi kohtute ainupädevus ei hõlma kõiki mõeldavaid hagnosisid, mille esemeks on asjaõigused kinnisasjadele. Nad on palju enam (peamiselt) piiratud hagidega, mis on suunatud kinnisasja ulatuse või olemasolu või selle juurde kuuluvate muude asjaõiguste omandi, valduse või olemasolu määramisele.

28. Kohtuotsuses Duijnstee¹¹ tõlgendab Euroopa Kohus ainupädevust, mis vastavalt artikli 16 punktile 4 on selle liikmesriigi

7 — Vt ka eelmises joonealuses märkuses viidatud määrus, punkt 14.

8 — Ettepanek kohtuasjas C-96/00: Gabriel, milles otsus tehti 11. juulil 2002 (EKL 2002, lk 1-6367, ettepaneku punkt 46).

9 — Vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud hiljuti tehtud kohtuotsus Kronhofer, punkt 15 (seoses konventsiooni artikli 5 punktiga 3).

10 — 10. jaanuari 1990. aasta otsus kohtuasjas C-115/88: Reichert ja Kockler (EKL 1990, lk 1-27, punktid 10 ja 11).

11 — 15. novembri 1983. aasta otsus kohtuasjas 288/82: Duijnstee (EKL 1983, lk 3663).

kohtutel, mille territooriumil on patent välja antud (või taotletud). Euroopa Kohus õigustab seda pädevust seeläbi, et „need kohtud on kõige paremini võimelised otsustama juhtumite üle, milles kohtuvaidluse esemeks on patendi kehtivus või hoiuleandmise või registreerimise fakt”. Euroopa Kohus eristab neid õigusvaidlusi ja muid hagnosisid, mille esemeks on patendid, aga mis ei kuulu konventsiooni artikli 16 punkti 4 rakendus- alasse. Selle viimase kategooria hulka kuuluvad näiteks kohtuvaidlused patendist tulenevate õiguste rikkumiste asjus, aga ka näiteks küsimus, mis esitati kohtuasjas Duijnstee, nimelt kas patendi puhul on õigustatud isikuks tööandja või töötaja.

29. Ka Euroopa Kohus tugineb oma seisukohas P. Jenard'i aruandele¹² ja patendilepingutele, mis eristavad selgelt ühelt poolt patendi hoiuleandmist ja väljaandmist ning teiselt poolt sellega seotud õiguste rikkumist.

B. Mida ütleb konventsiooni sõnastus?

30. Konventsiooni artikli 16 punkti 4 alusel, mis on II jaotise 5. jao pealkirjaga „Ainupädevus” osa, otsustatakse patentide ja muude tööstusomandiõigustega seonduvate

teatavate õigusvaidluste üle selle liikmesriigi kohtutes, kus need õigused on või peaksid olema hoiule antud või registreeritud.

31. Konventsiooni artiklitest 17 ja 18 tuleneb ainupädevuse kohustuslik iseloom. Küsitav on, millistele vaidlustele viitab artikli 16 punkt 4.

32. Pidades esialgu silmas artikli 16 punkti 4 sõnastust, on piisavalt selge, et seadusandja ei ole seadnud eesmärgiks hõlmata kõiki patente ja muid tööstusomandiõigusi puudutavaid vaidlusi selle ainupädevusega. Artikli 16 punkt 4 viitab ainult menetlustele, mis puudutavad patentide ja teiste õiguste registreerimist ja kehtivust. See säte ei viita selgelt menetlustele, mis käsitlevad patendist tulenevate õiguste rikkumist. Selles mõttes eristub see säte EÜ artiklist 229a, mis võimaldab anda kõigi ühenduse tööstusomandiõigusega seotud vaidluste üle otsustamise pädevuse Euroopa Kohtule.

33. Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab eriti ingliskeelsele versioonile, mis artikli 16 punktis 4 näib kasutatavat laiemat sõnastust kui artikli 16 punktides 1, 2 ja 3. Artikli 16 punktis 4 on sõnastus „proceedings concerned with”, samas kui artikli 16 punktides 1, 2 ja 3 on juttu „proceedings which have as

12 — Vt 5. joonealune märkus.

their object”. Teiste keelte (saksa, prantsuse, itaalia ja hollandi) versioonid ei viita sellele erinevusele, kusjuures ingliskeelsest sõnastusest ei nähtu ka selgelt, mis on selle sõnastuse erinevuse tähendus. Komisjon kommenteerib oma märkustes seda eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt nimetatud erinevust ingliskeelses versioonis. Ta ei pea erinevust oluliseks, kuna see ei kajastu teistes keeleversioonides ega anna ka ühtegi pidepunkti selle kohta, et konventsiooni autorid tahtsid artikli 16 punkti 4 tähendust sel viisil piirata. Selles seoses viitab ta juba mainitud P. Jenard’i aruandele.¹³ Mina toetan komisjoni seisukohta.

tõlgendamisest. Sõltumatult artikli 19 tõlgendamisest ei välista konventsioon, et artikli 16 punkt 4 on kohaldatav vaidlustele, mille korral juhul, kui need esitatakse kohtule, ei pea kohus deklareerima, et ta ei ole pädev.

35. Ma teen kokkuvõtte: konventsioon on otsustanud pädevuste määramise puhul siduva regulatsiooni kasuks, aga ta ei ole seeläbi allutanud kõiki patentidega seonduvaid vaidlusi artikli 16 punktile 4. Teisest küljest ei tulene konventsiooni sõnastusest, et seadusandja tahtis selle sätte rakendusala piirata vaidlustega, milles põhinõude esemeks on patendi kehtivus või tühisus.

B. Õiguslik hinnang

34. Vastavalt konventsiooni artiklile 19, kui osalisriigi kohtule esitatakse hagi, mille puhul on artikli 16 kohaselt ainupädevad teise osalisriigi kohtud, deklareerib see kohus omal algatusel, et ei ole selles asjas pädev. Prantsuskeelne versioon täpsustab erinevalt saksa-, inglise-, itaalia- ja hollandikeelsetest versioonidest, et selle juhtumi puhul on tegemist „à titre principal” esitatud hagiga. Artiklit 19 käsitleti üksikasjalikult Euroopa Kohtu menetluses. Sealjuures tehti selgeks, et artikkel 19 ei ole pädevusnorm ja artikli 19 tõlgendamine ei ole sõltuvuses artikli 16

36. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib, nagu juba mainitud, konventsiooni artikli 16 punktis 4 ette nähtud ainupädevuse ulatuse kohta, mis on antud selle riigi kohtule, milles patent on registreeritud või hoiule antud. Euroopa Kohtule esitatud märkustest tulenevad kolm lähenemisviisi (vt täpsemalt käesoleva ettepaneku III jagu):

- esimene lähenemisviis: artikli 16 punkt 4 on vaid siis kohaldatav, kui vaidluse põhinõue puudutab patendi kehtivust;

¹³ — Vt 5. joonealune märkus.

- teine lähenemisviis: küsimused seoses patendi kehtivuse ja patendist tulenevate õiguste rikkumisega ei ole praktikas eristatavad ja seega on artikli 16 punkt 4 kohaldatav ka patendist tulenevate õiguste rikkumist tuvastavate hagide puhul;
- kolmas lähenemisviis: ainuüksi artikli 16 punktis 4 nimetatud kohus on pädev tuvastama patendi kehtivust või tühisust. Teised patente puudutavad küsimused ei kuulu artikli 16 punkti 4 kohaldamisalasse.

37. Ma soovitan alljärgnevatel põhjustel valida Euroopa Kohtul kolmanda lähenemisviisi.

38. Esiteks langeb ära teine lähenemisviis. Nagu Euroopa Kohus oma otsuses Duijnsteerõhutas, põhineb konventsiooni artikli 16 punkt 4 erinevusel ühelt poolt patendi väljaandmise ja registreerimisega seotud vaidluste, mille puhul enamikul juhtudel on tegemist patendi kehtivusega, ja teiselt poolt patendist tulenevate õiguste rikkumistega seotud vaidluste vahel. Kuigi teine lähenemisviis näib olevat õiguskindluse ja õigusühtsuse seisukohast atraktiivne, on see siiski vastuolus konventsiooni autorite sõnaselge valikuga mitte kohaldada kõikide patentide ja muude tööstusomandiõigustega seonduvate vaidluste puhul konventsiooni artikli 16 punkti 4.

39. Seejärel langeb ära ka esimene lähenemisviis. Kuigi see lähenemisviis on artikli 16 punkti 4 sõnastuse rangema grammatilise tõlgendamise puhul mõeldav, annaks selle kasuks otsustamine hagejale tsiviilprotsessis võimaluse hoida kõrvale artikli 16 punktis 4 ette nähtud kohustuslikust kohtualluvusest. Põhikohtuasja juhtum näitlikustab seda. Kui järgida esimest lähenemisviisi, on GAT õigusega otsustanud esitada hagi rikkumise puudumise kindlakstegemiseks Saksa kohtusse. See ettevõtja oleks võinud otsustada ka vaidlustada LuK-ile kuuluvate patentide kehtivuse põhinõudena tsiviilkohtus. Siis oleks ta pidanud artikli 16 punkti 4 alusel pöörduma selle liikmesriigi kohtusse, kus patent on registreeritud, käesoleval juhul siis Prantsuse kohtusse.

40. See hageja valikuvabadus tsiviilprotsessis koos sellest tuleneva tagajärgega kohtualluvusele kahjustab kostja jaoks süsteemi etteaimatavust ja seega Euroopa Kohtu praktika¹⁴ üht lähtepunkti. Samal ajal ei vasta see valikuvabadus ka konventsiooni artikli 16 punkti 4 eesmärgile ja ulatusele, mis näeb ette kohustusliku regulatsiooni.

41. Kolmas lähenemisviis on seevastu hästi põhjendatav. See lähenemisviis viib selleni, et artikli 16 punktis 4 ette nähtud ainupädevus

14 — Vt eespool punkt 23.

on alati määrav, kui tsiviilkohtumenetluses vaidlustatakse ühe liikmesriigi asutuse poolt tunnustatud või registreeritud õigust. Kuna selle vaidluse esemeks on muu hulgas selle asutuse otsus, siis sisaldab see ka haldusõiguslikke elemente. Siseriikliku asutuse otsuse üle peab võimalusel teostama kontrolli vastava riigi oma kohus, mitte välisriigi kohus. Ma näen siin ka paralleeli otsusega Reichert ja Kockler, milles Euroopa Kohus mainib, et ruumilise läheduse kriteerium on oluline teatud hagide puhul, mis on seotud kinnisasjadega (vt eespool punkt 27).

mis kehtivust vaidlustatakse, seda sõltumata asjaolust, et konventsiooni tuleb tõlgendada võimalikult autonoomselt, ilma liikmesriikide menetlusõigusele tuginemata.

42. Nimetatud kaalutlused kehtivad sõltumata menetlusest, mis kujutab endast kehtivuse vaidlustamise raamistikku. Otsustava tähtsusega on vaidluse eesmärk, mitte hageja põhinõude sõnastus. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib lisaks, kas on oluline, millises menetlusstaadiumis esitatakse kehtivuse või tühisuse väide. Minu hinnangul tuleb sellele küsimusele eitavalt vastata. Minu pooldatud lahenduse tuum seisneb selles, et selle liikmesriigi kohus, kus patent on hoiule antud või registreeritud, otsustab selle kehtivuse üle. Nendel asjaoludel ei ole mingit erinevust, millises menetlusstaadiu-

43. „Puhta” rikkumismenetluse puhul puudub selline side siseriiklike asutustega. Need õigusvaidlused puudutavad teisele isikule kuuluva subjektiivse õiguse rikkumist ja nad ei erine põhimõtteliselt teistest samaväärsetest tsiviilkohtumenetlustest, milles käsitletakse subjektiivseid õigusi väljaspool tööstusomandi kaitse valdkonda. See käsitlus eristada patendist tulenevate õiguste rikkumise ja patendi olemasolu tuvastamise menetlusi pärineb otse konventsiooni sõnastusest. Nagu juba märgitud, toetab seda erinevust oma otsusega Duijnstee ka Euroopa Kohus.

44. Konventsiooni autorid on selgelt otsustanud patendist (või nt kaubamärgist) tulenevate õiguste rikkumist mitte hõlmata konventsiooni artikli 16 punktiga 4. Pidades silmas süsteemi tasakaalustatust, oleks ka vale tõlgendada artikli 16 punkti 4 nii, et konventsiooni artikli 2 põhireegli kohaldamisalast jäetakse „puhtad” rikkumisasjad välja. Samuti ei oleks selline tõlgendamine kooskõlas Euroopa Kohtu lähenemisega, mille kohaselt erandeid konventsiooni artik-

li 2 esimese lõigu kohtualluvuse üldisest eeskirjast ei tohi tõlgendada laiemalt, kui seda nõuab nende eesmärk.¹⁵

ei saa kohaldada siis, kui kostja vaidlustab rikkumismenetluse käigus patendi kehtivuse. Konventsioon näeb ette piisavad mehhanismid, et tagada tõhus õiguskaits. Rikkumise üle otsustav kohus võib kohtuasjast täielikult loobuda, kohtuasja peatada kuni artikli 16 punkti 4 alusel pädev teise liikmesriigi kohus on otsustanud patendi kehtivuse üle, ja ta võib pahauskelt käitunud kostja puhul selles kohtuasjas ise otsuse teha.

45. Peale selle viitan ma veel kohtuotsusele Gantner Electronic¹⁶, mis käsitleb konventsiooni artiklit 21. See artikkel reguleerib olukorda, milles samad pooled on esitanud hagid erinevate osalisriikide kohtutele. Euroopa Kohus tõstab selles otsuses esile, et kohtualluvuse määramisel on olulised hageja nõuded, mitte kaitsevahendid. Kui see oleks teisiti, võiks sõltuvalt kostja nende vastuväidete sisust, mis paratamatult esitatakse alles menetluse jooksul, muutuda pädevuse jaotus. Sellele lisandub ka asjaolu, et kui kaitsevahendeid tuleks arvesse võtta, antaks kostjale võimalus pahauskelt tegutseda ja juba pooleli olevat menetlust venitada.

46. Minu seisukohast ei tulene kohtuotsusest Gantner Electronic, et artikli 16 punkti 4

47. Lõpuks puudutab üks põhiargument, mis esitati selles kohtuasjas Euroopa Kohule, õigusemõistmise korraldamist ja menetlusökonoomiat. Sellest lähtepunktist vaadatud ei paku isegi valitud lähtepunkt ideaalset lahendust. Niisama vähe kui teiste lahenduste puhul välditakse ohtu, et mitme liikmesriigi kohtud tegelevad sama asjaga ja teevad üksteisele vasturääkivaid otsuseid. Enamikul juhtudel omab patendiomanik patente samale tootele või tootmismenetlusele erinevates liikmesriikides. Nii oleksid nende erinevate liikmesriikide kohtud samal ajal ainupädevad, niipea kui rikkumismenetluse raames esitatakse patendi kehtivuse väide. See ei tee patendist tulenevate õiguste rikkumist käsitlevat menetlust lihtsamaks.

15 — Vt eespool punkt 24.

16 — 8. mai 2003. aasta otsus kohtuasjas C-111/01: Gantner Electronic (EKL 2003, lk I-4207).

V. Ettepanek

48. Teen ettepaneku, et Euroopa Kohus vastab Oberlandesgericht Düsseldorfis esitatud eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Kohtualluvuse määrab kindlaks 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades artikli 16 punkt 4, kui kohtumenetluses taotletakse patendi või mõne muu kõnealuses sättes nimetatud tööstusomandiõiguse kehtivuse või tühisuse tuvastamist. Nimetatud artikkel leiab kohaldamist, kui patendist tulenevate õiguste rikkumist tuvastava menetluse kostja või rikkumise puudumist tuvastava menetluse hageja väidab, et patent on kehtetu või tühine.